

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України,
докторці юридичних наук, професорці,
завідувачці відділу міжнародного права
та права Європейського Союзу
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України
Оніщенко Наталії Миколаївні

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидатки юридичних наук, старшої наукової співробітниці
відділу міжнародного права та права Європейського Союзу
Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
Проценко Ірини Миколаївни**

**на дисертацію Коваленко Юлії Олександрівни
«Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав
людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз», поданої на
здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 29 «Міжнародні
відносини» за спеціальністю 293 – «Міжнародне право»**

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дисертаційного дослідження Ю. О. Коваленко зумовлена низкою теоретичних та практичних аспектів, пов'язаних із захистом персональних даних. Як зауважено дисертанткою, керівні стандарти захисту персональних даних формувалися переважно у рамках діяльності Ради Європи та Європейського Союзу, а відтак дослідження судової практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу є ключовим для комплексного дослідження сучасного стану, особливостей гарантування та тенденцій розвитку захисту персональних даних. Водночас впровадження новітніх інформаційних технологій у багатьох сферах суспільного життя, глобалізаційні процеси, виклики та загрози сучасності, зокрема, пов'язані із використанням технологій штучного інтелекту, хмарних технологій та поширенням кіберзлочинності надають додаткової ваги проведеному дисертаційному дослідженню.

Для вітчизняної науки міжнародного права важливим є й з'ясування стану адаптації національного законодавства і практики до сучасних європейських стандартів у сфері захисту персональних даних, що містяться в оновленій Конвенції № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 р. та Регламенті ЄС 2016/679 про захист фізичних осіб під час обробки персональних даних та їх вільного обігу (Загального регламенту про захист даних). Така необхідність виникла у зв'язку із набуттям Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу та впливає з Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і її державами-членами, з іншої сторони. Окрім того, задекларований Україною на рівні Конституції євроатлантичний пріоритет розвитку держави зумовлює оновлення відповідних стандартів задля забезпечення інформаційної безпеки держави.

Попри те, що окремі аспекти захисту персональних даних були досліджені у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, в українській науці міжнародного права не було приділено належної уваги комплексному вивченню теоретичних та практичних аспектів захисту персональних даних, що також обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження Ю. О. Коваленко

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні. Основні результати та висновки дисертаційного дослідження відповідають критеріям новизни, обґрунтованості та аргументованості. Наукові положення сформульовані достатньо чітко та логічно. Отримані результати дисертаційного дослідження мають самостійний характер і ґрунтуються на основі проведеного дисертанткою аналізу широкого кола наукових джерел, міжнародних та національних нормативно-правових актів, а також судової практики Європейського суду з прав людини, Суду Європейського Союзу та національних судів. Структура роботи є логічною та відповідає обраній темі

дисертаційного дослідження. Анотація відповідає встановленим вимогам та змісту дисертаційного дослідження.

З урахуванням мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, що поєднують тринадцять підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Дисертантка аргументовано та послідовно представляє свою позицію, що ґрунтується на глибокому аналізі вітчизняної та міжнародної доктрини, керівних міжнародно-правових актів у сфері захисту персональних даних, а також вивченні практики міжнародних судових органів – Європейського суду з прав людини, Суду Європейського Союзу. У дисертації ґрунтовно розкривається сутність і зміст механізмів захисту персональних даних у рамках діяльності Ради Європи та Європейського Союзу у світлі практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу.

Наукова новизна представлених результатів. Дисертаційне дослідження є одним з перших комплексних порівняльно-правових досліджень теоретичних та практичних проблем захисту персональних даних, що ґрунтується на аналізі судової практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, а також вивченні доктрини міжнародного права. У роботі узагальнено європейські стандарти захисту персональних даних відповідно до практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, проаналізовані основні підходи, що використовуються зазначеними судами у процесі розгляду справ, пов'язаних із захистом персональних даних. Слушним було звернення Ю. О. Коваленко до вивчення сутності та тенденцій розвитку законодавства України у процесі його адаптації до *acquis* Європейського Союзу, що дало можливість зробити висновки, важливі з точки зору набуття Україною в майбутньому членства в Європейському Союзі.

Серед основних результатів, які мають наукову новизну, варто виокремити наступні найбільш вагомні результати: вперше обґрунтовано значення і роль європейських стандартів захисту персональних даних у

вітчизняній науці міжнародного права та у процесі вдосконалення національного законодавства; проаналізовано вплив практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу на забезпечення основоположного права людини на захист персональних даних та утвердження європейських стандартів захисту персональних даних; визначено перспективні напрями адаптації вітчизняного законодавства, а також обґрунтовано доцільність поліпшення інституційного механізму контролю у сфері захисту персональних даних. Окрім того, було удосконалено підходи до періодизації становлення та розвитку європейських стандартів захисту персональних даних з огляду на національні, історичні та ідеологічні підходи до сприйняття права на приватність та права на захист персональних даних та існування різних конкуруючих моделей захисту даних.

Дисертаційна робота становить важливе теоретичне значення для вітчизняної науки міжнародного права прав людини і має вагому практичну значущість для удосконалення вітчизняного законодавства відповідно до основних європейських стандартів захисту персональних даних у процесі адаптації вітчизняного законодавства до права ЄС.

Викладені у дисертаційному дослідженні наукові положення і висновки можуть бути враховані: у законотворчій діяльності; у вітчизняній судовій практиці; у навчальному процесі під час викладання дисциплін «Теорія та практика міжнародного права», «Правові аспекти діяльності Ради Європи», «Право Європейського Союзу», під час підготовки навчальних посібників і програм з теорії та практики міжнародного права у сфері захисту основоположних прав людини, а також інших навчально-методичних матеріалів з питань захисту персональних даних.

Виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Сформульовані у дисертаційному дослідженні наукові положення, висновки, рекомендації є достатньо обґрунтованими. Зміст роботи відповідає поставленій меті та завданням, висновки мають необхідний та достатній рівень обґрунтування, є

актуальними та мають належний рівень наукової новизни та практичної цінності.

В дисертації використано необхідне коло методів наукового пізнання, що свідчить про те, що дисертантка володіє засобами і прийомами наукового дослідження і успішно застосовує їх в процесі аналізу конкретних питань. Застосовуючи загальнонаукові та спеціально-наукові методи дослідження дисертантка дійшла самостійних і оригінальних висновків, що кореспондують меті та завданням дослідження, зокрема, щодо визначення підходів до права на захист персональних даних у сучасному міжнародному праві, особливостей правового регулювання захисту персональних даних у Раді Європи та Європейському Союзі, систематизації основних підходів, концепцій і принципів, які використовують Європейський суд з прав людини та Суд Європейського Союзу в контексті захисту персональних даних, дослідження законодавчих гарантій захисту персональних даних та практики їх забезпечення Україною, визначення напрямів розвитку законодавства України у процесі його адаптації до *acquis* Європейського Союзу.

Повнота викладу основних результатів у наукових публікаціях, зарахованих за темою публікації. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції були повною мірою висвітлені в опублікованих працях, а саме: у трьох наукових статтях, з поміж яких – одна стаття у вітчизняному фаховому юридичному виданні, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, одна стаття у періодичному виданні, проіндексованому у наукометричній базі даних Scopus, віднесеному до третього квартиля (Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank, що прирівнюється до двох публікацій, одна стаття у науковому періодичному виданні з фахового напрямку держави-члена Європейського Союзу, а також під час виступів на шести міжнародних науково-практичних конференціях, науковій публікації в електронному виданні. Усі публікації дисертантки є одноосібними.

Відповідність дисертаційного дослідження встановленим вимогам.

Дисертація Ю. О. Коваленко відповідає вимогам, встановленим чинним законодавством, а саме Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12 січня 2017 року, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Відсутність порушення академічної доброчесності. При вивченні дисертаційного дослідження та наукових публікацій Ю. О. Коваленко не було виявлено ознак академічного плагіату чи інших порушень академічної доброчесності, які ставлять під сумнів самостійний характер виконаного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Відзначаючи високий теоретичний рівень дисертаційного дослідження, його практичне значення та наукову новизну отриманих результатів, варто звернути увагу на окремі дискусійні положення дисертаційної роботи Ю. О. Коваленко.

У дисертаційній роботі здобувачка аналізує сучасні підходи до права на захист персональних даних та наголошує на тому, що останнє поступово виокремилосся від права на захист приватного життя та нині розглядається як основоположне право людини (підрозділ 1.2). Аналізуючи вітчизняне законодавство дисертантка зауважує, що у законопроекті від 25.10.2022 № 8153 щодо внесення змін до Закону України «Про захист персональних даних» вперше на законодавчому рівні пропонується закріплення права на захист персональних даних (підрозділ 4.3). У цьому аспекті, видається доречним дослідження генези права на захист персональних даних та тенденцій його розвитку в Україні. Водночас у розділі 4 при оцінці стану впровадження Україною європейських стандартів захисту персональних даних у законодавство України доцільно було б проаналізувати рішення

національних судів у сфері захисту персональних даних у контексті використання ними практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу.

На основі аналізу системи органів контролю, передбачених у Загальному регламенті про захист персональних даних, дисертантка справедливо зауважує, що інституційний механізм публічного контролю у сфері захисту персональних даних в Україні потребує оновлення (стор. 188-189). У контексті подальших наукових досліджень дисертантці доцільно було б приділити увагу вивченню та порівнянню механізмів публічного контролю у цій сфері на прикладі аналізу системи захисту персональних даних в окремих країнах Європейського Союзу.

Зазначені зауваження та рекомендації жодним чином не ставлять під сумнів завершеність результатів дисертаційного дослідження Ю. О. Коваленко, не зменшують його теоретичне та практичне значення, а спрямовані на окреслення напрямів подальших наукових досліджень.

Загальний висновок. Дисертація Коваленко Юлії Олександрівни на тему «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому представлені науково обґрунтовані результати, які характеризуються новизною, достовірністю та аргументованістю.

Враховуючи викладене, дисертаційна робота Коваленко Юлії Олександрівни на тему «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» на здобуття ступеня доктора філософії відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 19 травня 2023 року № 502), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44 (зі змінами і доповненнями від 21 березня 2022 року № 341), а її авторка – Коваленко Юлія Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії в галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Рецензент:

**кандидатка юридичних наук,
старша наукова співробітниця
відділу міжнародного права та
права Європейського Союзу
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України**

І. М. ПРОЦЕНКО